

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10806031>

Accepted: 09.03.2024

Doğa Sporları Etkinliklerine Katılanların Çevreye Karşı Tutumları Ve Heyecan Arayışlarının İncelenmesi

Investigation Of Attitudes Towards The Environment And Thrill-Seeking Of Participants In Outdoor Sports Activities

Mete Berk DEMİRYOL

Gaziantep Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Gaziantep
demiryolmete@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6149-3529>

Burak GÜRER

Gaziantep Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Gaziantep
bgurer@gantep.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0605-3272>

Özet

Son yıllarda, küresel iklim değişikliğine bağlı olarak çevresel tahribatlar oldukça artmaya başlamıştır. Doğa sporları da bu etkileri en fazla hisseden alanların başında gelmektedir. Çünkü doğa heyecan arayışı için birçok fırsat sunmaktadır. Araştırmada, doğa sporları etkinliklerine katılanların çevreye karşı tutumları ve heyecan arayışları arasında ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreninin Türkiye'deki doğa etkinliklerine katılanlar, örneklemini ise rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiş toplamda 298 doğa sporu katılımcısı oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında nicel araştırma yöntemlerinden anket toplama tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Uzun ve Sağlam (2006) tarafından geliştirilen Çevresel Tutum Ölçeği ile Hoyle ve ark., (2002) tarafından geliştirilen, Çelik ve Turan (2016) tarafından Türk Kültürüne uyarlanan Heyecan arayışı ölçeği kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS 22 paket programı kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; cinsiyet, sporcu lisansı ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklar bulunmuştur. Çevresel tutum ile heyecan arayışı arasında zayıf bir ilişki ortaya çıkmıştır. Buna göre, heyecan arayışı için doğaya çıkanların çevresel tutum davranışları bağlantılı değildir. Sonuç olarak doğa sporları aktivitelerine katılanların çevresel tutumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Doğanın hızla tüketildiği günümüzde, doğa sporlarına katılanların çevresel temizliğe ve çevrenin korunmasına dikkat etmeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğa sporu, Çevresel tutum, Heyecan arayışı

Abstract

In recent years, environmental damage has begun to increase due to global climate change. Outdoor sports are among the areas that feel these effects the most. Because, nature offers many opportunities for sensation seeking. The aim of the study was to examine the relationship between the attitudes towards the environment and sensation seeking of participants in outdoor sports activities. The population of the research consisted of participants in outdoor activities in Turkey, and the sample consisted of a total of 298 outdoor sports athlete participants selected by random sampling method. Survey collection technique, one of the quantitative research methods, was used to collect data. Data collection tools, the Environmental Attitude Scale developed by Uzun and Sağlam (2006) with the Sensation Seeking Scale developed by Hoyle et al., (2002) and adapted into Turkish by Çelik and Turan (2016) were used. Statistical analyzes were obtained using the SPSS 22 package program. According to the findings; Significant differences were found according to gender, athlete license and educational status variables. A weak relationship emerged between environmental attitude and sensation seeking. Accordingly, the environmental attitudes and behaviors of those who go out into outdoor in search of excitement are not related. As a result, it was seen that the environmental attitudes of those participating in outdoor sports activities were high. In today's world where nature is being consumed rapidly, it is recommended that those who participate in outdoor sports pay attention to environmental cleanliness and protection of the environment.

Keywords: Outdoor Sport, Environmental attitude, Sensation seeking

1.Giriş

İnsanlar, gün içerisinde yapmış oldukları işlerden ve bu işlerin yoğunluğundan dolayı çeşitli aktiviteler yapmayı istemektedirler. Bu aktiviteleri de tercih ederken buldukları konuma, ihtiyaçlarına ve isteklerine göre hareket etmektedirler. Genellikle bu istek ve ihtiyaçlar açık alanda yapılan ve kişileri etkileşime sokarak onları dinlendiren aynı zamanda kişinin kendi istek ve ihtiyacı doğrultusunda yaptığı serbest etkinlik olarak tanımlanan açık alan rekreasyonları olarak ifade edilmektedir (İbrahim ve Cordes, 2002). Bu rekreasyon alanı insanlar yoğun iş stresinden kurtulup kendilerini tanımladıkları, kendilerini özgür hissettikleri, rahat bir şekilde doğayla iç içe vakit geçirdikleri, aileleriyle, dostlarıyla veya hayvanlarıyla çeşitli aktiviteler yaptıkları, ortak bir amaçta buluştukları bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır (Bell, 2008). Açık alan rekreasyonları ve doğa sporları aynı doğal alanı kullanmaktadır (Demirel, Gürbüz ve Karaküçük, 2009; Üstün, Gümüştül, Işık, Demirel ve Demirel, 2013). Doğa sporları aktiviteleri, doğa içerisinde yapılan havada, suda ve genellikle karada yapılan aktiviteler olup, tırmanış, kayak, dalış, doğa yürüyüşü, kampçılık, doğa gözlemleri vb. etkinlikler, doğa sporları aktiviteleri arasındadır (Broadhurst, 2001). Bu aktiviteleri yapan kişilerin psikolojik sağlıklarının pozitif etkilendiği ve fiziksel olarak kalp krizi riskinin azaldığı, solunumun iyileştiği, vücut yağ yüzdesinde pozitif değişiklikler meydana geldiği, kas ve iskelet sisteminde iyileşmenin görüldüğü açıklanmıştır (Wannamethee, Shaper ve Walker, 2000). Kişiler doğa da yaptığı etkinliklerle sosyalleştiği gibi aynı zamanda doğal ortamında vermiş olduğu riskleri göz önüne alarak farklı heyecan arayışlarına girdiği ve bunun sebebinin gerçekleştirdikleri etkinliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kişilerdeki heyecan arayışı olağandan farklı, değişkenlik gösteren, farklı tecrübe ve duygu değişimlere yol açacak davranışlar sonucu sosyal, fiziksel ve finansal olarak risk alma amacıyla meydana gelmektedir (Zuckerman, 1994). Bundan dolayı heyecan arayışındaki kişilerin çeşitli risk, macera gibi deneyimleri elde edeceği doğa sporlarını tercih ettiği düşünülmektedir. Kişilerin içerisinde bulunduğu heyecan durumu, çeşitli doğa sporları

aktivitelerine göre değişmekte olup yapılan araştırmalarda heyecan arayışı yüksek olan kişilerin tehlikeli sporlara ilgisinin çok olduğu açıklanmaktadır (Goma-i-Freixanet, Martha ve Muro, 2012). Heyecan arayışındaki kişilerin yaptıkları doğa sporları ve doğa sporlarının içine aldığı tüm spor dallarının büyük bir bölümü doğal çevrenin içerisinde yapılmaktadır (Üstün ve ark., 2013). Kişilerin doğal çevrede yaptıkları bu spor ve rekreasyon etkinlikleri doğal çevreyi etkiledikleri düşünülmektedir (Cole, 2004). Çünkü insanın olduğu her yerde davranış ve hareket sonucu bozulmalar, değişmeler meydana gelmektedir (Koçak ve Balcı, 2010). Literatüre bakıldığında ve araştırmalar incelendiğinde kişilerin yaptıkları doğa sporlarında çevreye karşı sorumlulukların olduğu, çevreyi temiz tutmaları, doğayı korumayı aynı zamanda çevreye karşı tutumlarını belirgin bir şekilde ifade etmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan bir araştırmada kişilerin doğa sporları yaparken doğal çevreye verebileceği etkiler ifade edilmiş, bunlar; Yapılan etkinlikler sonucunda doğaya verecek etkilerin mikro veya makro boyutların farklı olabileceği, kişilerin doğal çevre içerisinde kullandıkları alanları kirletme gibi dolaysız yoldan ve ekolojik dengeyi bozmak gibi dolaylı yoldan etkileyebileceği, çevreye verilen etkinin aslında zamana bağlı olduğu ve bu zamanın genellikle etkinliğe başlarken ki ilk süreç olabildiği, doğa sporlarının türüne, zamanına ve kişi sayısına göre çevreye verebilecek etkinin artabileceği ifade edilmiştir (Ewert, 1999). Bundan dolayıdır ki kişilerin bu etkileri verebileceğini bilmeleri ve buna uygun gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Aynı zamanda bu rekreasyon ve doğa sporları faaliyetlerinde yapılan bir araştırma da bu faaliyeti gösteren kişilerin çevre tutumu ile ilişkisinin zayıf olduğunu açıklamıştır (Theodori ve Luloff, 2000).

Araştırmalardaki farklı sonuçlar çalışmamızın başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Çalışmamızın amacı, çevre kirliliğinin ve iklim krizinin artış gösterdiği bu dönemde, doğa sporları aktiviteleri yapan kişilerin heyecan arayışlarını ve çevreye karşı tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

2.Yöntem

2.1.Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini Türkiye'deki doğa sporları aktivitelerine katılan bireyler, örneklemini ise rastgele örneklem yöntemi kullanılarak seçilen (187 erkek, 111 kadın) toplam 298 doğa sporcusu oluşturmuştur. Araştırma verileri 2022 yılında değişik şehirlerdeki doğa sporları faaliyetlerinde toplanmıştır. Veriler Gaziantep, Malatya, Niğde, Antalya, İzmir ve Kahramanmaraş şehirlerinde toplanmıştır.

2.2.Veri Toplama Aracı

Araştırmada ilk olarak, doğa sporları aktivitelerine katılanların çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amacı ile Uzun ve Sağlam (2006) tarafından geliştirilen Çevresel Tutum Ölçeği (ÇTÖ) kullanılmıştır. 27 maddeden oluşan ölçekte, 13 madde ile çevresel davranış alt boyutu; 14 madde ile çevresel düşünce alt boyutu ölçülmektedir. Cevaplar “tamamen katılıyorum-5”, “katılıyorum-4”, “kısmen katılıyorum-3”, “katılmıyorum-2” ve “hiç katılmıyorum-1” şeklindedir. Tersine çevrilmiş cümlelerde ise 1'den 5'e doğru puanlar verilerek değerlendirilmiştir. Çevresel davranış alt ölçeğinden alınabilecek puanlar 13 ile 65 arasında iken, çevresel düşünce alt ölçeğinden alınacak puanlar 14 ile 70 arasındadır. Ölçeğin tümünden alınabilecek puan en az 27 en çok 135'tir. Bu ölçeğin birinci alt davranışı ölçeğin kısmında 13 madde bulunmaktadır ve maddelerin hepsi olumludur. İkinci alt davranışı ölçeğin kısmında ise 14 madde bulunmakta olup 12, 13, 14. maddeler olumlu, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,

10, 11. maddeler olumsuzdur (Çalışıcı, 2018). Araştırmamızda ölçeğin çevresel davranış alt boyutu için güvenilirlik katsayısı ,81; çevresel düşünce için ,83 olarak bulunmuştur.

İkinci olarak, Hoyle ve ark., (2002) tarafından geliştirilen, Çelik ve Turan (2016) tarafından Türk Kültürüne uyarlanan Heyecan arayışı ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'li Likert tipi olup (1=kesinlikle katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum) 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tek boyutludur ve ters kodlanan maddesi bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar heyecan arayışı düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puanlar ise heyecan arayışı düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Araştırmamızda heyecan arama ölçeğinin güvenilirlik katsayısı ,70 olarak tespit edilmiştir.

2.3.Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken araştırmacılar tarafından ülke genelinde yapılan etkinliklere katılım sağlanmış ve ölçek yüz yüze sporculara uygulanmıştır. Ayrıca araştırmacıların yaptığı tırmanışlar sırasında kamlarda yer alan sporculara da ölçek uygulanmıştır. Böylece verilerin bir doğa sporu etkinliği yapılırken toplanması sağlanmıştır. Bu da anketin geçerliği ve güvenilirliği açısından önemli bir etkidir.

2.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan normallik dağılımı analizinde Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır. Araştırma verilerinin analiz işlemine tek gruplarda Independent Samples t test ve ikiden fazla grup olan değişkenlerde Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Gruplar arası farklılığı ortaya koymak için Post Hoc LSD testi yapılmıştır.

3.Bulgular

Tablo 1. Cinsiyete göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin analizi

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	P
Çevresel Davranış	Erkek	187	41,9412	8,83552	2,052	,041
	Kadın	111	39,8559	7,84955		
Çevresel Düşünce	Erkek	187	60,0535	9,07006	-,077	,939
	Kadın	111	60,1351	8,59755		
Çevresel Tutum	Erkek	187	101,9947	12,59309	1,356	,176
	Kadın	111	99,9910	11,88849		
Heyecan Arayışı	Erkek	187	3,7393	,75817	2,576	,010
	Kadın	111	3,5090	,72510		

P<0,05

Cinsiyet değişkenine göre, çevresel davranış alt boyutunda ve heyecan arayışında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Erkeklerin, kadınlardan daha yüksek çevresel davranış gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkeklerin heyecan arayışları da daha yüksektir.

Tablo 2. Sporcu lisansına göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin analizi

	Sporcu Lisansı	N	Ort.	SS	t	P
Çevresel Davranış	Var	51	41,3333	8,80606	,155	,877
	Yok	247	41,1296	8,48764		
Çevresel Düşünce	Var	51	57,7451	8,91480	-2,077	,039
	Yok	247	60,5668	8,81671		
Çevresel Tutum	Var	51	99,0784	12,92570	-1,380	,169
	Yok	247	101,6964	12,21092		
Heyecan Arayışı	Var	51	3,7819	,75822	1,339	,182
	Yok	247	3,6270	,75084		

P<0,05

Sporcu lisansı değişkenine göre, çevresel düşünce alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Sporcu lisansına sahip olmayanların daha yüksek çevresel düşünce içinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Yaşa göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin analizi

	Yaş	N	Ort.	SS	F	P
Çevresel Davranış	18-21 yaş	132	40,9242	8,32693	,193	,901
	22-25 yaş	90	41,4778	8,69745		
	26-29 yaş	43	41,7209	7,92622		
	30 yaş ve üstü	33	40,5455	9,84915		
Çevresel Düşünce	18-21 yaş	132	60,3485	7,99521	,832	,477
	22-25 yaş	90	59,8444	9,06272		
	26-29 yaş	43	58,5581	10,79749		
	30 yaş ve üstü	33	61,6667	9,10929		
Çevresel Tutum	18-21 yaş	132	101,2727	11,56006	,155	,926
	22-25 yaş	90	101,3222	12,21514		
	26-29 yaş	43	100,2791	14,57873		
	30 yaş ve üstü	33	102,2121	13,15712		
Heyecan Arayışı	18-21 yaş	132	3,6922	,77540	1,441	,231
	22-25 yaş	90	3,6792	,72429		
	26-29 yaş	43	3,6773	,73912		
	30 yaş ve üstü	33	3,3977	,74179		

Yaş değişkenine göre, çevresel tutum ve heyecan arayışında istatistiksel olarak anlamlı farklara ulaşılmamıştır.

Tablo 4. Yapılan doğa sporuna göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin analizi

	Doğa sporu	N	Ort.	SS	F	P
Çevresel Davranış	Kaya Tırmanışı	32	41,1875	9,10313	1,273	,270
	Dağcılık	72	42,9167	7,88786		
	Yamaç Paraşütü	13	40,9231	8,17987		
	Doğa Yürüyüşü	77	41,5584	7,90818		
	Mağaracılık	11	37,1818	8,54188		
	Dağ bisikleti	25	40,6000	7,17054		
	Diğer	68	39,7500	9,88195		
Çevresel Düşünce	Kaya Tırmanışı	32	58,2813	9,89374	,716	,637
	Dağcılık	72	59,8750	7,84163		
	Yamaç Paraşütü	13	60,0769	7,06472		
	Doğa Yürüyüşü	77	60,2597	8,67301		
	Mağaracılık	11	64,6364	4,80151		
	Dağ bisikleti	25	59,9200	11,51419		
	Diğer	68	60,2794	9,43453		
Çevresel Tutum	Kaya Tırmanışı	32	99,4688	13,51698	,450	,845
	Dağcılık	72	102,7917	11,42019		
	Yamaç Paraşütü	13	101,0000	9,79796		
	Doğa Yürüyüşü	77	101,8182	11,92490		
	Mağaracılık	11	101,8182	11,80524		
	Dağ bisikleti	25	100,5200	15,81697		
	Diğer	68	100,0294	12,59350		
Heyecan Arayışı	Kaya Tırmanışı	32	3,6445	,72269	1,198	,307
	Dağcılık	72	3,7882	,73866		
	Yamaç Paraşütü	13	3,9231	,58305		
	Doğa Yürüyüşü	77	3,5292	,74004		
	Mağaracılık	11	3,8068	,63088		
	Dağ bisikleti	25	3,6500	,84548		
	Diğer	68	3,5809	,79755		

Diğer: Karavan kampı, geleneksel tırmanış, kampçılık, doğa fotoğrafçılığı, kuş gözlemciliği

Yapılan doğa sporu değişkenine göre, çevresel tutum ve heyecan arayışında istatistiksel olarak anlamlı farklara ulaşılmamıştır. Genel olarak çevresel tutumun yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Eğitim durumuna göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin analizi

	Eğitim Durumu	N	Ort.	SS	F	P	Fark
Çevresel Davranış	Lise	15	44,3333	8,06816	5,168	,006	3-2
	Lisans	247	40,4534	8,43319			
	Lisansüstü	36	44,7222	8,38915			
Çevresel Düşünce	Lise	15	52,0667	11,66476	7,073	,001	2-1, 3-1
	Lisans	247	60,6802	8,23381			
	Lisansüstü	36	59,3333	10,38956			
Çevresel Tutum	Lise	15	96,4000	8,01606	2,111	,123	
	Lisans	247	101,1336	12,39502			
	Lisansüstü	36	104,0556	13,08204			
Heyecan Arayışı	Lise	15	3,8167	,66290	,464	,629	
	Lisans	247	3,6523	,76990			
	Lisansüstü	36	3,5938	,67505			

P<0,05

Grup 1: Lise

Grup 2: Lisans

Grup 3: Lisansüstü

Eğitim durumu değişkenine göre, çevresel davranış ve çevresel düşünce alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklara ulaşılmıştır. Çevresel davranış alt boyutunda lisans mezunlarının düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Çevresel düşünce alt boyutunda ise,

yukardaki sonucun aksine lisans mezunlarının daha yüksek ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 6. Deneyime göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin analizi

	Deneyim	N	Ort.	SS	F	P
Çevresel Davranış	1-3 yıl	142	40,9789	9,32964	1,930	,125
	4-7 yıl	56	42,8571	7,72582		
	8-11 yıl	36	42,3889	7,57544		
	12 yıl ve üstü	64	39,4063	7,57967		
Çevresel Düşünce	1-3 yıl	142	59,8169	9,06370	,188	,904
	4-7 yıl	56	60,1607	7,65572		
	8-11 yıl	36	59,7778	11,42706		
	12 yıl ve üstü	64	60,7813	7,97908		
Çevresel Tutum	1-3 yıl	142	100,7958	12,87393	,668	,572
	4-7 yıl	56	103,0179	12,45865		
	8-11 yıl	36	102,1667	13,18116		
	12 yıl ve üstü	64	100,1875	10,56330		
Heyecan Arayışı	1-3 yıl	142	3,6426	,75259	,096	,962
	4-7 yıl	56	3,6339	,80406		
	8-11 yıl	36	3,7118	,73910		
	12 yıl ve üstü	64	3,6621	,73182		

Deneyim değişkenine göre, çevresel tutum ve heyecan arayışında istatistiksel olarak anlamlı farklara ulaşılmamıştır.

Tablo 7. Çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinin ilişki analizi

		Çevresel Davranış	Çevresel Düşünce	Çevresel Tutum	Heyecan Arayışı
Çevresel Davranış	r	1			
	p				
	N	298			
Çevresel Düşünce	r	,006	1		
	p	,902			
	N	298	298		
Çevresel Tutum	r	,695**	,723**	1	
	p	,000	,000		
	N	298	298	298	
Heyecan Arayışı	r	,189**	-0,79	,074*	1
	p	,001	,000	,202	
	N	298	298	298	298

Çevresel tutum alt boyutları arasında güçlü bir ilişki ortaya çıkmamış olup, çevresel tutum ile heyecan arayışı arasında zayıf bir ilişki ($P<0,05$; $r=,189$) tespit edilmiştir.

4.Tartışma-Sonuç

Çetinkaya (2015)'in yaptığı çalışmada doğa sporları yapan bireylerin çevre tutumuna karşı aralarında bir ilişki olduğu, bunun yaşa ve cinsiyete bağlı olduğunu, aynı zamanda Brymer(2009)'ın yapmış olduğu ekstrem sporcuların çevresel sürdürülebilirliği ile ilgili çalışmasında çeşitli heyecan arayışları sonucunda ekstrem sporu yapan sporcuların belirli bir süreden sonra doğaya zarar vermek yerine onunla iç içe yaşamayı ve korumayı öğrendiğini, doğal yaşama iyileştirici etkiler verebileceğini açıklamıştır. Çeşitli doğa sporları branşını yapan kişilerin bu sporu yapma nedenleri arasında heyecan arayışından olduğu birçok çalışmada

açıklanmıştır (Graydon ve Hanson, 2005; Llewellyn, Sanchez, Asghar, Jones G, 2008; Çakıcı, Yavuz, Çiçek, 2014; Laborde, Allen, Katschak, Mattonet, Lachner, 2020) Bu çalışmalar ışığında doğa sporları aktivitelerini yapan kişilerin çeşitli parametrelere göre çevresel tutumla heyecan arayışı arasında bir ilişkisinin olup olmadığını açıklayan bu çalışmamız literatür için önem arz etmektedir. Araştırmamız, doğa sporları aktivitelerine katılan kişilerin heyecan arayışları ve çevre tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Doğa sporları aktivitelerine katılan 298 kişinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yaptığı doğa spor aktivitesi, deneyim ve sporcu lisansına göre durumu analiz edilmiştir.

Tablo 1'e bakıldığında erkeklerin, kadınlara göre çevresel davranış ve heyecan arayışı arasında anlamlı farklılıklar olduğu açıklanmış çevresel tutum ve çevresel düşünce olarak aralarında anlamlı farklılık olmadığı anlaşılmıştır. Yapılan bir araştırma da erkeklerin heyecan arayışının kadınlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Zuckerman, 1994). Aynı şekilde yapılan bir çalışmada kişilerin cinsiyet durumuna göre heyecan arayışlarının macera tutkusuna göre incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre daha çok macera tutkusuyla heyecan arayışlarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Cross, Cyrenne ve Brown, 2013). Başka bir çalışmaya bakacak olursak kadın ve erkeklerin doğa sporları aktivitelerini seçerken, kadınların daha çok kültürel, macera düzeyi az, aile ile yapılan aktiviteleri tercih ettiklerini, erkeklerin ise daha çok av, balıkçılık, yamaç paraşütü, dağcılık gibi heyecanın ve maceranın yüksek olduğu doğa sporları aktivitelerine katıldıkları açıklanmıştır (Manning, 1999) Yaptığımız çalışma diğer çalışmalarla benzerlik göstermiştir.

Tablo 2'ye bakıldığında Sporcu lisansına göre yapılan analizde sadece çevresel düşünce parametresinde anlamlı farklılık görülmüş, çevresel tutum, heyecan arama ve çevresel davranışın sporcu lisansına göre aralarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Yapılan bir araştırmada doğa sporları ile uğraşan lisanslı sporcuların bireysel ve çevresel hassasiyete karşı lisanslı sporcu olma değişkeni incelendiğinde aralarında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu sonucun lisanslı sporcularda buldukları ortamdaki ve spor faaliyetinde bulunduğu yerden dolayı çevreye karşı bir gereklilik bir hassasiyetten kaynaklandığı düşünülmektedir (Albayrak, Gacar, Nacar, 2021). Bu sonuç çalışmamızla farklılık göstermiş ve bunun nedeninin çalışmamızdaki örneklem grubunun sporcu lisansına göre homojen dağılmadığından olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3'e bakıldığında yaş parametresinin, doğa sporları aktivitelerine katılan kişilerin yaşına göre çevresel düşünce, heyecan arayışı, çevresel tutum ve çevresel davranış ile aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Almanya'da 17 ile 45 yaş arasında doğa sporları ile uğraşan erkeklerle başka sportif branşa sahip erkeklerin heyecan arayışları incelendiğinde, doğa sporları ile uğraşan erkeklerin diğer erkeklere göre heyecan arayışlarının yüksek olduğu açıklanmıştır (Guszkowska ve Boldak, 2010). Yapılan bir araştırmada ise heyecan arayışı ve ölüm kaygısının yaş ile ilişkili olduğu ve yaşın bu kavramları etkilediği açıklanmıştır (Gürer, 2022). Aynı şekilde başka bir çalışmada çevreye karşı hassasiyet ve davranışın yaş ile bir ilişkisinin olduğu açıklanmıştır (Kanbak, 2015). Bu çalışmalar, bizim çalışmamızla farklılık göstermiş olup bunun nedeninin örneklem grubumuzun yaş değerlerinin homojen dağılmadığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 4'e bakıldığında yapılan doğa sporları aktivitelerine göre heyecan arayışı değerleri, çevreye karşı tutum, davranış ve düşünce değerlerinin aralarında anlamlı farklılık olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan bir araştırmada tehlikeli doğa sporları yerine daha çok açık alan rekreasyonu olarak geçen kuş gözlemi, doğa yürüyüşü gibi faaliyetlerin çevre tutumu ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır (Bern ve Simpson, 2009). Başka bir çalışmada ise doğa sporları yapan kişilerin, psikolojik, fizyolojik olarak gelişim gösterdiği, sorumluluk, liderlik, karar verme, risk alma, sosyallik gibi kişiye önemli fayda sağladığı açıklanmıştır (McKenzie, 2000). Aynı zamanda macera sporlarıyla uğraşan kişilerin tüm doğal çevre ile ilgili, hatta hava durumu dahil olmak üzere tüm ekipmanlara farkındalık geliştirdiği açıklanmıştır (Pain ve Pain, 2005).

Bu araştırmalarla bizim araştırmamız arasında farklılığın örneklem grubumuzdaki kişilerin doğa sporları türlerine göre homojen olmadığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 5'e bakıldığında eğitim türüne göre doğa sporları aktivitelere katılanların heyecan arayışı değerleri, çevreye karşı tutum değerleri aralarında anlamlı farklılık olmadığı analiz edilmiş, çevreye karşı davranış değerinde lisansüstü eğitimi olan kişilerle lisans eğitimi olan kişiler arasında ve evre düşünce değerlerinin lisans eğitimi olan kişilerin lise eğitimi olan kişilere aynı zamanda lisansüstü eğitimi olan kişilerin lisans eğitimi olan kişilerle aralarında anlamlı farklılık olduğu analiz edilmiştir. Birçok araştırmacı tarafından yapılan araştırmalarda eğitim düzeyiyle evre bilinci arasında bir ilişki olduğu ve eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin doğa sporları gibi açık alan rekreasyonlarına katıldıkları açıklanmıştır (Bultena ve Field, 1978; Kelly, 1983; White,1975). Aynı zamanda Amerikalı ve İngiliz katılımcılardan oluşan bir araştırmada heyecan arayışının eğitim düzeyine göre aralarında anlamlı farklılık görülmemiştir (Zuckerman, Eysenck,1978). Araştırmalara bakıldığında, yapmış olduğumuz çalışma diğer çalışmalarla benzerlik göstererek literatüre destek sağlamıştır.

Tablo 6'ya bakıldığında doğa sporlarına katılan kişilerin deneyimlerine göre heyecan arayışı ve evre tutumu ilişkisi incelendiğinde aralarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Birçok çalışmada deneyimin heyecan arayışı ile bir ilişkisi olduğunu ifade edilmiştir. 516 kişinin katıldığı bir çalışmada doğa sporları aktivelerinden dağcılık yapan kişilerin deneyimleriyle heyecan arayışı ve ölüm kaygısı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Gürer, 2022). Başka bir çalışmada ise ekstrem sporları yapan kişilerin deneyimleri arttıka yüksek riskli aktivitelerle aralarında anlamlı bir ilişki olduğunu ve güvenlik, g, yardımseverlik, sorumluk gibi temel değerlerin geliştiği açıklanmıştır (Brymer ve Oades, 2009). Yapılan bir araştırma da istek ve heyecan arayışı sonucu doğa sporlarına katılan kişilerin deneyimleri arttıka ve doğada vakit geçirdikçe kendilerinin beklenmedik bir şekilde doğaya karşı sorumlu hissettikleri, doğayla aralarında bir bağlantı olduğu ve doğanın bir parçası olduklarını ifade etmiştir. Bunun zerine araştırmacılar doğal alandaki ekstrem sporların kişilerde evre bilincini oluşurmada çok etkili bir faaliyet olduğunu açıklamıştır (Brymer, Downey, Gray, 2009). Yapılan araştırmalarla bizim çalışmamız arasında farklılık görülmüş olup bunun nedeninin örneklem grubundaki katılımcıların deneyimlerinin homojen olmadığı aynı zamanda araştırmaya katılanların yaş aralığının genç olduğu ve genellikle doğa sporlarına katılımın lisans döneminde başlandığı bundan dolayı da katılımcıların doğayla daha az vakit geçirip daha az deneyim sahibi olduklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 7'ye bakıldığında çevreye karşı tutum değerleriyle heyecan arayışı değerlerinin birbiriyle olan ilişkisine bakıldığında çevreye karşı tutumunun, evre düşünce ve evre davranış değerleriyle aralarında doğrudan bir ilişki olduğu, heyecan arayışı değerlerinin çevresel tutum ve çevresel davranış değerleriyle aralarında doğrudan bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Literatüre bakıldığında heyecan arayışı ve çevresel tutum arasında net araştırmalar bulunmamaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre her yıl binlerce insanın ziyaretine gittiği Everest aynı zamanda atık Őiřeler ve çöpler yüzünden doğa için bir ölüm bölgesi olarak nitelendirilmiştir. Birçok araştırmacı bunun ekstrem sporları yapan kişilerin heyecan duygularını bir kenara bırakıp var bölgede savaş arzusuyla faaliyet gösterdiklerini ifade edilmiştir (Millman, 2001; Rosenblatt, 1999). Yaptığımız analiz sonucunda heyecan arayışının çevresel tutumla doğrudan bir ilişkisi literatüre katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak doğa sporları aktivitelere katılanların çevresel tutumlarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Doğa sporları aktivitelere katılanların heyecan arayışı, çevreye karşı tutum, evre düşünce ve evre davranış değerlerine bakıldığında cinsiyet, sporcu lisansı ve eğitim düzeyi heyecan arayışı ve çevresel davranış değerleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu katılımcıların yaşlarına, katıldıkları doğa sporlarına ve deneyimlerine göre çevresel tutum ve heyecan arayışı değerlerinde aralarında anlamlı farklılık olmadığı, heyecan arayışı ve çevresel tutumun birbirleriyle doğrudan bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle doğa

sporları aktivitelerine katılan kişilerin heyecan arayışlarına göre doğa sporlarına yönelmeleri, katılımların çoğalmalarını desteklemeleri, doğal alanda sorumluluk sahibi olduğu ve doğanın bir parçası olduğunu öğrenmesi, bunun da çeşitli eğitimler ve çalışmalar sayesinde kişilere aktarılması önerilmektedir. Bu öneriler sayesinde çevre bilincinin artması, doğayla iç içe spor alanlarının oluşması ve çevrenin korunmasında önemli bir adım atılabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Albayrak, V., Gacar, A., Nacar, E., Tutar, Ö. F. (2021). Examination of The Attitudes of Cycling Athletes' Towards Ecorecreation. *Pakistan Journal of Medical & Health Sciences* 15,(9) SEP, 2911-2915
- Bell, S. (2008). *Design For Outdoor Recreation*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bern, G.N., Simpson, S. (2009). Outdoor recreation participation and environmental concern: A research summary. *Journal of Experiential Education*, 32 (1), 79-91.
- Broadhurst, R. (2001). *Managing Environments for Leisure and Recreation*. Routledge, Taylor & Francis Group, London
- Brymer, E., Downey, G., Gray, T. (2009). Extreme sports as a precursor to environmental sustainability. *Journal of Sport & Tourism*, 14(2-3), 193-204
- Brymer, E., Oades, L. G. (2009). Extreme sports: A positive transformation in courage and humility. *Journal of Humanistic Psychology*, 49(1), 114-126.
- Bultena, G., Field, D., (1978) Visitors to national parks: A test of the elitism argument. *Leisure Sciences*, 1(4): 395-409.
- Çakıcı, A.C., Yavuz G., Çiçek M., (2014). Dağcılık Turizmüne Katılımda Dikkate Alınan Hususlar Üzerine Bir Araştırma. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt-Sayı: 7(3)ss:75-94.
- Çalışıcı, S. (2018). FETEMM uygulamalarının 8. sınıf öğrencilerinin çevresel tutumlarına, bilimsel yaratıcılıklarına, problem çözme becerilerine ve fen başarılarına etkisi. Gazi üniversitesi Eğitim bilimleri enstitüsü, Yüksek lisans tezi.
- Çelik, E., Turan, M. E. (2016). A study on the psychometric features of the Turkish version of the brief sensation seeking scale (BSSS-8) for young adults and the relation between sensation seeking and life satisfaction. *International Journal of Educational Research Review*, 1, 29-38.
- Çetinkaya, G., (2015). Doğa sporlarına katılım çevre tutumunu etkiler mi? Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 137-142.
- Cole, D.N., (2004): Environmental impacts of outdoor recreation in wildlands. Society and natural resources. A summary of knowledge, 107-116.
- Cross, C.P, Cyrenne D.M., Brown, G.R., (2013). Sex Differences in Sensation-Seeking: A Meta-Analysis. *Scientific Reports* 3: 24-86.
- Demirel, M., Gürbüz, B., Karaküçük S. (2009). Effects of recreational activities participation on environmental attitudes and reliability and validity of new ecological paradigm scale. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 47-50.
- Ewert, A. (1999). Outdoor Recreation and Natural Resource Management: An Uneasy Alliance. *Parks & Recreation*, 34(7): 58-67.
- Goma i Freixanet, M., Martha, C., Muro, A. (2012). Does the sensation-seeking trait differ among participants engaged in sports with different levels of physical risk? *Anales De Psicologia*, 28(1), 223-232.
- Graydon, D., Hanson K. (2005). Dağcılık Zirvelerin Özgürlüğü. Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.

- Guszkowska, M., Boldak, A., (2010). Sensation seeking in males in volved. *Biol.Sport* 27(3), 157-162.
- Gürer, B. (2022). Dağcılık-Heyecan Arayışı ve Ölüm Kaygısı Üzerine Bir İnceleme. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1),97-108.
- Hoyle, R. H., Stephenson, M. T., Palmgreen, P., Lorch, E. P., Donohew, R. L. (2002). Reliability and validity of a brief measure of sensation seeking. *Personality and individual differences*, 32(3), 401-414.
- Ibrahim, H., Cordes K. A. (2002) *Outdoor Recreation*, Sagamore Pub. Llc., 5-15.
- Kanbak, A. Environmental Attitudes and Behaviors of University Students: Kocaeli University Example in Terms of Different Variables. *Kocaeli University Journal of Social Sciences*, 2015; (30),77-90.
- Kelly, J. (1983) Leisure style: A hidden core. *Leisure Sciences*, 5(4), 321-337.
- Koçak, F., Balcı, V. (2010). Doğada yapılan sportif etkinliklerde çevresel sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2(2), 213-222.
- Laborde, S., Allen, M. S., Katschak, K., Mattonet, K., Lachner, N. (2020). Trait personality in sport and exercise psychology: A mapping review and research agenda. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18(6), 701-716.
- Llewellyn, D. J., Sanchez X., Asghar A., Jones G. (2008). Self-Efficacy, Risk Taking and Performance in Rock Climbing. *Personality and Individual Differences*. 45 (1): 75-81.
- Manning, R.E. (1999). *Studies in Outdoor Recreation*. Second Edition, Oregon State University Press, Corvallis, 59-80.
- McKenzie, M. D. (2000). How are adventure education program outcomes achieved?: A review of the literature, *Australian Journal of Outdoor Education*, (5)1: 19-28.
- Millman, J. (2001). Extreme sports: dudes vs. nature. Weekly, retrieved May 4, 2001, from www.salon.com/weekly/extreme960603.html
- Pain, M. T., Pain, M. A. (2005). Essay- Risk taking in sport. *Lancet*, 366. doi: 10.1016/s0140-6736(05)67838-5
- Rosenblatt, R. (1999). ‘The whole world is jumpable’: the most extreme sport of all often kills its players. What is its strange appeal? *Time*, 154(3), 94.
- Theodori, G.L., Luloff, A.E., (2000). Attitudes of outdoor recreationists toward environmental issues. 51-56. In: *Proceedings of the 1999 Northeastern Recreation Research Symposium* (Ed), Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Forest Experiment Station, Radnor, PA: U.S.
- Ustun, U.D., Gumusgul, O., Isık, U., Demirel, D.H., Demirel, M. (2013). A Comparison of environmental values: The effect of outdoor recreation. *International Journal of Sport Studies*, 3 (10), 1023-1029.
- Uzun, N. ve Sağlam, N. (2006). Orta Öğretim Öğrencileri için Çevresel Tutum Ölçeği Geliştirme ve Geçerliliği. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30, 240-250.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral Expressions and Biosocial Bases of Sensation Seeking*. New York: Cambridge University Press. 25-31.
- Zuckerman, M., Eysenck S.B., Eysenck H.J. (1978). Sensation Seeking in England and America: Cross-Cultural, Age, and Sex Comparisons. *Journal of Consulting Clinical Psychology*. 46: 139-149
- Wannamethee, S., Shaper A., Walker, M. (2000). Physical activity and mortality in older men with diagnosed coronary heart disease. *Circulation*, 102(12), 1358-1363.
- White, T. H. (1975) Relative importance of education and income as predictors in outdoor recreation participation. *Journal of Leisure Research*, 7(3): 191-199.